

1942 - 1943

1

‘Rivka! Het is tijd om te gaan!’ roept vader.
Rivka is blij. Ze gaat logeren. Ze weet niet bij wie.
En ze weet ook niet hoe lang. Maar ze heeft er wel zin in.

Vader heeft gezegd: ‘Je gaat in een kasteel slapen.
Net als een prinses in een sprookje. Daar merk je
niets van de oorlog. Daar ben je veilig.’

Rivka’s broer Simon is ook aan het logeren. Al een paar weken. Simon logeert ergens op een boerderij. Op een andere plek dan Rivka.

Rivka mist Simon. Want thuis spelen ze altijd samen. Rivka moet vaak om Simon lachen. Vooral als hij haar kietelt.

Rivka mag geen koffer meenemen. Daarom heeft ze al haar kleren aangedaan. Alles over elkaar heen.

En dan ook nog haar jas erover. Ze lijkt veel dikker dan anders.

Ze loopt naar de slaapkamer van haar ouders.

Ze gaat afscheid nemen van moeder.

Moeder ligt in bed. Ze is ziek. Haar ogen zijn rood van het huilen.

Rivka geeft haar een kus. De wangen van moeder zijn nat van de tranen. Ze slaat haar armen om moeder heen. Moeders handen aaien over Rivka's haren. Dan laat moeder haar los.

Ze zegt: 'Ga maar, Rivka ...'

Rivka en vader fietsen door de stad. Rivka zit achterop. Ze leunt tegen vader aan.

Rivka kent deze straten niet. Ze is hier nog nooit geweest. Dan stopt vader voor een huis.

Hij zegt: 'Zo, we zijn er.'

Rivka kijkt naar het huis.

Ze zegt: 'Maar dit is toch geen kasteel?'

'Nee', zegt vader. 'Hier woont een mevrouw.

Die brengt jou naar het kasteel. Ik kan niet mee.

Want joden mogen niet reizen.'

Vader belt drie keer aan. Een vrouw doet de voordeur open. Ze kijkt eerst de straat in. Dan trekt ze Rivka aan haar arm naar binnen.

De vrouw zegt: 'Kom maar gauw, meisje. Meneer, u kunt beter meteen gaan.'

Vader schrikt. Moet hij nu al afscheid nemen?

Rivka voelt tranen in haar ogen.

Vader aait over haar wang.

Hij zegt: 'Veel plezier, prinsesje. Vergeet je nooit wie je bent?'

Dan draait vader zich om. Hij stapt op zijn fiets.

Rivka wil nog naar hem zwaaien. Maar de vrouw doet de voordeur al dicht. Ze pakt Rivka's hand.

Ze gaan samen naar de keuken.

De vrouw zegt: 'Jij gaat logeren, hè? Maar eerst moet je nog wat eten en drinken, Anneke.'

Rivka zegt: 'Ik heet geen Anneke. Ik heet Rivka.'

'Vanaf nu niet meer. Want Rivka is een joodse naam.

Vanaf nu heet je Anneke. Dat is beter. Goed?'

Rivka knikt. Ze krijgt een boterham met boter.

En een beker warme melk.

De vrouw zegt: 'Onderweg mag je niet praten.

Alleen als iemand jou iets vraagt. Dan zeg je dat

je uit Rotterdam komt. En dat ik je tante ben. Je

mag wel zeggen dat je vier jaar bent. Kun je dat

onthouden?'

Rivka knikt weer. Ze heeft de boterham en de melk op. Ze moeten gaan.

Ze lopen naar het station. Daar zijn veel Duitse

soldaten. Maar die letten niet op Rivka en de vrouw.

Ook in de trein zijn Duitse soldaten. Maar ze vragen niets.

Na een hele tijd stappen ze uit de trein. Dan moeten ze nog een stuk fietsen. Er staat al een fiets klaar.

Rivka zit weer achterop. Ze denkt aan haar ouders.
Wat zouden zij nu doen?

Ze komen bij een kleine haven. Daar ligt een boot.
De vrouw tilt Rivka op. Ze zegt: 'Doe maar even of je slaapt. Het is maar een klein stukje met de boot.'

Rivka legt haar hoofd in de hals van de vrouw.

Ze doet haar ogen dicht. De vrouw houdt haar stevig vast. Eigenlijk wil Rivka kijken. Naar het water en de vogels. Maar het mag niet.

Dan hoort Rivka een man met een Duits accent.

Hij vraagt: 'Is het kind ziek?'

Hij heeft een aardige stem.

De vrouw zegt: 'Nee hoor, ze is gewoon moe.'

Dan mogen ze doorlopen. De vrouw gaat op een bank zitten. Nu kijkt Rivka stiekem om zich heen.

Er zijn nog meer mensen. Maar niemand let op hen.

Rivka heeft het warm. Ze zit lekker bij de vrouw op schoot. Ze valt bijna in slaap. Maar dan zijn ze al aan de overkant.

De aardige Duitse stem zegt: 'Tot ziens.'

Rivka voelt een aai over haar hoofd. De vrouw loopt snel de boot af, met Rivka in haar armen. Er staat een grote kar met een paard. Er zitten al mensen op de kar. De vrouw en Rivka kunnen er nog net bij. Dan vertrekt de kar. Nu valt Rivka echt in slaap.

'Anneke, wakker worden! We zijn er.'

De kar staat stil. De vrouw zet Rivka op de grond.

De kar rijdt weer verder.

Rivka kijkt om zich heen. Ze ziet een groot gebouw met een hoge toren. Is dat het kasteel?

De vrouw belt aan bij het huis ernaast. De deur gaat meteen open. Er staat een man.

‘Ah, daar ben je!’, zegt hij blij tegen Rivka.

En tegen de vrouw: ‘Komt u ook even binnen?’

Maar de vrouw moet meteen weer weg. Ze duwt Rivka zachtjes de gang in.

Ze zegt: ‘Dag, Anneke. Veel plezier hier. En flink zijn, hè?’

Dan gaat de deur dicht. Anneke staat in een vreemd huis. Ineens mist ze de vrouw. En haar vader.

De man pakt Rivka’s hand. Hij aait over haar hoofd.

Hij zegt: ‘Spannend hè, zo’n verhuizing? Voortaan heet je Anneke. Vind je dat een mooie naam?’

Rivka knikt. Ze is er al een beetje aan gewend.

‘Voortaan woon je bij ons. We zeggen dat je ouders dood zijn. Die zijn doodgegaan in Rotterdam.

Want de Duitsers hebben bommen op Rotterdam gegooid. Kun je dat onthouden?’

Rivka denkt even na.

Dan zegt ze: ‘En mijn broertje dan? Simon?’

‘Je hebt geen broertje. Jouw papa en mama zijn dood. Wij zijn jouw nieuwe papa en mama. Je hoort nu bij ons.’

Rivka vindt het verhaal van de bommen wel spannend. Maar haar vader en moeder zijn toch niet dood?

Vanochtend heeft papa haar nog met de fiets weggebracht. En ze wonen helemaal niet in Rotterdam.

Rivka begint te huilen. De man slaat zijn armen om haar heen. Net zoals vader dat soms doet. Rivka leunt tegen de nieuwe papa aan. Hij wiegt haar zachtjes heen en weer. Langzaam valt ze in slaap.

Rivka wordt wakker op een bank. Er zit een vreemde vrouw naast haar.

De vrouw zegt: 'Dag, Anneke. Heb je lekker geslapen? Ik ben je nieuwe mama.'

Rivka zegt niets. De vrouw pakt Rivka's hand. Ze speelt met Rivka's vingers. Dat vindt Rivka leuk. Ze moet een beetje lachen. De nieuwe mama lacht ook.

Dan staan ze op. Hand in hand lopen ze naar de keuken. Daar ruikt het naar appeltaart.

's Avonds eten ze vlees. Rivka vindt het lekker. Ze heeft al lang geen vlees meer gegeten. Thuis had ze vaak honger.

Daarna gaat Rivka naar bed. In haar nieuwe kamer. De deken ruikt lekker naar zeep. Maar wel anders dan thuis.

In de kamer is het donker. In haar kamer thuis is het ook donker. Maar toch voelt het anders. Want in de stad zijn altijd geluiden. Hier is het helemaal stil. Rivka denkt aan haar moeder. Zou ze nog ziek zijn?

Ligt ze nu ook in bed? En hoe zou het met Simon zijn? Hij is ergens op een boerderij aan het logeren. Heeft hij ook een nieuwe papa en mama? Zou hij ook vlees krijgen?

Rivka is moe van de reis. Haar buik is vol van het eten. Het bed is lekker warm. Ze valt in slaap.

2

Rivka is nu al een paar dagen bij de nieuwe papa en mama. Ze wandelt met mama door het dorp. Ze speelt in de tuin. En ze gaat met papa het kasteel bekijken.

Eigenlijk is het geen kasteel. Het is een kerk. Het is donker en koud in de kerk. Papa noemt de kerk 'het huis van God'.

Rivka's echte vader vertelde ook over het huis van God. Daar was het licht en gezellig. Heel anders dan in de kerk van papa. Daar gingen ze vroeger naartoe. Maar dat mocht niet meer van de Duitsers. Rivka denkt: waarom moet God in zo'n donker huis wonen van de Duitsers? Waarom niet in een gezellig huis? Ze durft het niet te vragen.

Vandaag is het vrijdag. Rivka is blij. Want op vrijdag vieren ze thuis altijd sabbat. Dan eten ze lekker brood en kippensoep. Ze steken kaarsjes aan. En moeder zegt altijd een speciaal gebed voor Rivka en Simon. Vrijdag is de fijnste dag van de week. Maar deze vrijdag gaat gewoon voorbij. De nieuwe mama bakt geen speciaal brood. Ze zet geen kaarsen klaar. En de keuken ruikt niet naar kippensoep.

Mama zegt: 'Waarom kijk je zo verdrietig, Anneke? Is er iets? We gaan zo eten.'

Kom je me helpen in de keuken?’

Papa, mama en Rivka zitten samen aan tafel.

Maar er zijn geen kaarsen. En mama zegt geen gebed voor Rivka. Rivka wordt er verdrietig van.

Ze vraagt: ‘Waarom vieren we geen sabbat op vrijdag?’

Mama kijkt verschrikt. Papa kijkt ineens heel serieus.

Hij zegt: ‘Anneke, dat woord mag je nooit meer zeggen! Dat is gevaarlijk. Want het is een joods woord. En het is oorlog. Snap je dat?’

Rivka snapt het niet. Maar dat durft ze niet te zeggen.

Papa zegt: ‘Wij zijn christenen. Wij vieren de dag van God op zondag. Dat is beter. Jij hebt geluk. Want jij hoort nu bij ons. Jij bent nu ook een christen. De dochter van een dominee nog wel! Je moet alle joodse woorden vergeten.’

Rivka knikt. Maar dan denkt ze aan het joodse gebed van moeder. Die woorden klinken zo mooi. Ze zegt het gebed hardop.

‘Stop, Anneke!’, zegt papa. Hij pakt haar stevig vast.

‘Ophouden! Die woorden zijn gevaarlijk!’

Rivka begint te huilen. Mama tilt haar op schoot.

Rivka kruipt dicht tegen mama aan.

Mama zegt: ‘Je moet de joodse verhalen vergeten.

Jouw papa en mama zijn dood. Ze zijn in Rotterdam doodgegaan door de bommen.

Wij zijn jouw nieuwe papa en mama.

Wij hadden geen kindje. Maar nu hebben we jou.
Wij gaan op zondag naar de kerk. Zondag is de
dag van God. Dan leest papa in de kerk voor uit de
bijbel.'

Twee dagen later is het zover. Het is zondag. Anneke
heeft een mooie nieuwe jurk aan. Ook mama ziet er
heel netjes uit. Ze gaan samen gaan naar de kerk.
Papa is er al.

Het is druk in de kerk. Er komt harde muziek uit het
grote orgel.

Papa staat helemaal vooraan in de kerk. Hij begint
heel hard te praten.

Rivka schrikt. Waarom praat papa zo hard? Is hij
boos?

Mama legt zachtjes uit: 'Anders horen de mensen
hem niet.'

Papa praat heel lang over God. Rivka begrijpt niet
alles. Maar papa vertelt ook over Jozef en Jacob. Die
namen kent Rivka wel. Daar vertelde haar vader ook
vaak over. Maar vader praatte zachtjes. Niet zo hard
als de nieuwe papa.

Dan begint de muziek weer. De mensen zingen hard
mee.

Rivka denkt aan thuis. Daar zingen ze altijd zachte
liedjes. Haar vader vertelt verhalen uit de bijbel.

Haar moeder bidt zacht. En de kaarsjes branden.
Dan is de kerkdienst voorbij.

Iedereen gaat naar buiten. De mensen geven mama een hand. Thuis krijgt Rivka limonade en koekjes. Ze voelt zich gelukkig. Papa komt ook thuis. Ze zitten samen in de kamer. Rivka zit bij mama op schoot. Mama ruikt zoet en warm. Rivka denkt aan haar echte moeder. Die ruikt ook zo. Rivka mist haar moeder. Mama's handen aaien over Rivka's haren. Net als de handen van moeder. Die aaiden haar ook altijd. Rivka is graag bij mama. Maar ze wil ook bij haar echte moeder zijn. Ze krijgt er buikpijn van.

Papa vertelt Rivka nieuwe verhalen. Die gaan over Jezus. Rivka vindt de verhalen mooi. Want Jezus kwam de wereld redden. Maar waarom heeft haar echte vader nooit over Jezus verteld? Weet hij niet dat Jezus bestaat? Rivka wil haar vader en moeder vertellen over Jezus. Maar mama zegt dat vader en moeder dood zijn. Door de bommen in Rotterdam. Papa vertelt: 'Jezus is ook doodgegaan. Heel lang geleden. Maar God maakte Jezus weer levend.' Rivka denkt: dus Jezus was eerst dood. En toen werd hij weer levend. Zou dat ook met vader en moeder kunnen? Kunnen zij ook weer levend worden? Ze zijn doodgegaan in Rotterdam. Misschien moet Rivka dan ook maar dood zijn. En dan worden we later met z'n drieën weer levend!

Dan komen vader en moeder mij halen. Na de oorlog. Tot die tijd moet ik Anneke zijn. En niet meer Rivka ...

Anneke mag naar school. Eigenlijk is ze nog te klein. Maar ze kan al goed lezen. Dat heeft ze van haar vader geleerd. En van Simon.

Ze gaat graag naar school. Want daar zijn andere kinderen. Ze vindt het fijn in het huis van papa en mama. Maar daar is ze altijd alleen. Het is er altijd zo stil.

Anneke doet goed haar best op school. Ze leert rekenen en schrijven. En elke week leren ze een lied uit de bijbel. Papa en mama zijn trots op Anneke. Nieuwe liedjes, nieuwe verhalen, een nieuw leven. De tijd gaat voorbij. Anneke is gewend aan haar nieuwe leven. Ze is gelukkig. Papa en mama zijn lief voor haar. En de kinderen op school zijn aardig. Op zondag gaan ze altijd naar de kerk. Alles is goed. Maar Rivka heeft wel vaak buikpijn. Vooral op vrijdag. Al weet ze niet meer goed waarom.